

УДК 314.15(460)“20”

Блажівська Р. –М. О.

аспірантка кафедри країнознавства та міжнародного туризму факультету міжнародних відносин, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), roksolana.bl@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ІСПАНІЇ

Розглядається міграційна політика Іспанії та її трансформація під впливом викликів сучасності, зокрема глобальної економічної кризи. Описується законодавство країни щодо мігрантів та причини радикальних змін у ньому. Аналізується досвід Іспанії у боротьбі з нелегальними мігрантами та співпраця з Європейським Союзом для вирішення цієї проблеми.

Ключові слова: Іспанія, міграції, міграційна політика, нелегальна міграція.

У сучасному світі міграція населення є складним соціально-економічним, нормативно-правовим та культурним явищем, яке доволі неоднозначне за своєю сутністю, змістовною та процесуальною основою. Слід зазначити, що міграційні процеси надають багатоаспектний вплив на країни імміграції та еміграції. Будь-яка держава, здійснюючи економічну політику, не може не регламентувати процеси трудової міграції. З цією метою вона здійснює певну міграційну політику, тобто цілеспрямовану діяльність, пов'язану з регулюванням та контролюванням міграційних процесів, спрямовану на запобігання виїзду резидентів і створення необхідних умов та стимулів для повернення мігрантів. Не є винятком у цьому й Іспанія.

Дослідженням міграційної політики Іспанії проводяться переважно зарубіжними авторами, такими як Хуакін Аранго та Кармен Гонсалес-Енрікес. Російські вчені також приділили певну увагу даній проблемі. Наприклад, це дослідження Н. Є. Анікеєва, О. Ю. Чемакіна і С. М. Хенкіна. Дослідження процесів і сутності міграційних процесів в Іспанії ведуть, також офіційні відомства цієї країни. Варто звернути увагу, що в іспанському суспільстві за останні роки досить активно вивчаються різні окремі питання, наприклад, пов'язані з проблемами мусульманської імміграції в Іспанію.

Іспанія за останні два десятиліття перетворилась з країни еміграції на країну імміграції. Варто підкреслити, що динаміка міграційних процесів тут була схожою з усіма країнами Середземноморського регіону. Однак Іспанію вирізняли серед інших країн значно більші масштаби міграції, зокрема, високий і прискорений рівень напливу іммігрантів, який був результатом динамічного економічного розвитку та попиту на іноземну робочу силу.

Розвиток економіки в межах зони вільної торгівлі, що наступив після повалення режиму диктатури Франко, членство в Європейських Спільнотах (з 1986 р.), а також загальне зростання рівня життя в Іспанії спричинили значне зниження еміграції при одночасному значному збільшенні чисельності іммігрантів в країні. Іспанія стала одним з найбільших центрів імміграції для вихідців з країн Південної Америки (через мовно-культурну близькість) і Північної Африки (через географічну близькість) [8].

Проблеми міграції вийшли на чільне місце національної політики Іспанії порівняно недавно – з початку 1990-х років, коли більшість центрів європейської імміграції – Німеччина, Франція, Швейцарія – закрили свої кордони для масового в'їзду іноземців. На даний час, близько 25% всіх іммігрантів у Європейському Союзі

приймає саме Іспанія. На території держави, згідно даних ООН за 2013 рік, проживає близько 6,5 млн. іноземців [4].

Важливим фактором, що впливає на міграцію, варто вважати міграційне законодавство Іспанії. Для іноземців, бажаючих емігрувати в Іспанію, особливо привабливими передумовами є можливість продовжити робочу візу та перебувати в країні після закінчення трудового контракту з метою пошуку роботи. Крім цього, особливою плюсом міграційної політики Іспанії є можливість возз'єднання з сім'єю після легального перебування в країні протягом 1 року.

Досвід Іспанії щодо імміграції останніми роками все більше привертає увагу світової спільноти. Особливістю країни є те, що хвиля імміграції в Іспанії не призвела до різкої негативної суспільної та політичної реакції, яка була характерною для інших країн, що приймають іммігрантів у Європі. Досить поширеною була думка, що ставлення Іспанії до іммігрантів зміниться, коли тривалий період стійкого економічного зростання підійде до кінця, як це сталося влітку 2007 року. Обставини для іммігрантів ускладнювались не лише через соціальну напруженість, але й через вплив кризи на ринок праці, зокрема, у будівельному секторі. У 2005 році, якраз перед піком економічного буму в Іспанії, близько 36 відсотків іммігрантів-чоловіків були зайняті саме в секторі будівництва. Врешті, у 2009 році спостерігалось уповільнення вхідних потоків іммігрантів, вказуючи на стабілізацію чисельності населення іммігрантів. І все ж більшість іммігрантів у цей час вирішила залишитись в країні [7].

Варто відзначити, що криза істотно не змінила соціальне ставлення до імміграції та імміграційної й інтеграційної політики. Це тим більше примітно, якщо врахувати, що рівень безробіття в той час був особливо високим серед іммігрантів на фоні чи не найвищих показників безробіття в Іспанії серед усіх країн-членів ЄС. Станом на січень 2014 року, загальний рівень безробіття в Іспанії становив 25,8 відсотків [3].

Через п'ять років після початку кризи ліберальна політика прийому іммігрантів все ж залишається в силі. Відзначений спад чисельності іммігрантів, що прибували в країну з метою працевлаштування з 2009 року, пояснюється не так законодавчими прийняттями обмежувальних заходів щодо іммігрантів, як саморегулюючою природою ринку праці. План добровільного повернення ("Plan de retorno voluntario"), прийнятий урядом у 2008 році, зазнав критики з боку спостерігачів, оскільки він пропонував безробітним іммігрантам можливість отримання 40 відсотків сукупної допомоги по безробіттю при виїзді з Іспанії й інші 60 відсотків протягом місяця після їх повернення додому (допомога по безробіттю в Іспанії складає не менше 483 євро в місяць).

Що ще більш важливо, закон про імміграцію, прийнятий Конгресом у 2009 році за ініціативи уряду, не означає яких-небудь істотних змін в орієнтації міграційної політики. Його основною метою була адаптація імміграційного законодавства відповідно до деяких постанов Конституційного суду і введення в дію останніх директив ЄС. Більше того, за останні роки іспанський уряд докладає зусиль для розширення права голосу іммігрантів з країн, що не є членами Європейського Союзу. Щоб зробити це можливим, Іспанії довелося зверну-

тися до іноземних урядів для підписання двосторонніх дипломатичних угод, оскільки в Конституції Іспанії вказано, що право голосу може бути розширено щодо іноземних громадян, які походять з-поза меж ЄС лише на основі взаємності [4].

Причиною нових і більш радикальних змін у міграційній політиці Іспанії насамперед можна назвати те, що на кордонах Іспанії зосереджена найбільша кількість нелегальних іммігрантів в Європі, що останніми роками створює серйозні проблеми для країни. Спеціальна урядова програма з регулювання імміграційних процесів в Іспанії ("Plan Gresco") виділяє низку регіонів, з яких надходять нелегальні іммігранти:

- Північна Африка (Марокко, Алжир та інші африканські країни);
- Латинська Америка (Колумбія, Еквадор, Домініканська республіка);
- Східна Європа (Румунія, Україна, Польща);
- Китай та інші країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Звичай нелегальні мігранти з Латинської Америки чи Східної Європи прибувають в Іспанію як туристи і залишаються в країні після максимально дозволених законодавчо 3 місяців перебування. Історичні відносини між Іспанією та Латинською Америкою зробили введення візи політично складним питанням, незважаючи на великий притік "псевдотуристів" з цих країн. Візи все ж було введено, коли кількість нелегальних мігрантів стала занадто високою. Наприклад, у 2008 року Іспанія запровадила візи для болівійців, коли чисельність нелегальних мігрантів з цієї країни в Іспанії налічувала 165 тис. осіб. За статистикою, саме введення віз виявилось корисним інструментом для зниження притоку нелегальних мігрантів з Латинської Америки [1].

Близькість африканського континенту, а також наявність двох іспанських міст-анклавів Сеути та Мелілі на території Марокко зумовили наявність потужних міграційних потоків в цьому регіоні. Більшість нелегальних переселенців з Африки роблять спроби перетнути Середземне море на саморобних суднах (щодня цей шлях намагається подолати більше 200 осіб). Певний час Марокко не погоджувалось на повернення цих мігрантів, якщо вони були ввіймані в іспанських територіальних водах, але тиск ЄС спричинив зміни щодо марокканської влади з цього питання у 2004 році. З цього часу, нелегали відкрили новий маршрут до берегів Канарських островів з Мавританії. Коли згодом Іспанія досягла домовленостей з владою Мавританії, нелегальні потоки пересунулись далі на південь, у Сенегал та Кот-д'Івуар. Підписання договорів з африканськими країнами дещо зменшило цю проблему, але остаточно її не вирішило [7].

Особливістю іспанського законодавства є те, що ввійманих нелегалів перевозять до спеціальних центрів для затриманих іноземців ("Centros de Internamiento de Extranjeros"), де їх можуть утримувати не більше 40 днів. За цей час поліція, адміністративна чи судовою системою ідентифікують нелегального мігранта. Однак, якщо ідентифікувати чи повернути іммігранта неможливо, або якщо з країною походження нелегального мігранта немає договору про реадмісію, то мігранта слід випустити на волю. Така можливість стала потенційною загрозою для безпеки країни через низку загроз,

пов'язаних з нелегальною міграцією, серед яких тероризм, організована злочинність, тощо [5].

Для вирішення проблеми нелегальної міграції через Середземне море був розроблений план створення по всьому південному периметру іспанських кордонів "електронної стіни". Така система вартістю приблизно 1 млрд. євро створена за всебічної підтримки Європейського Союзу, який є особливо зацікавленим у ній, оскільки багато нелегальних іммігрантів з Північної Африки потім через Піреней проникають в інші країни Західної Європи. Єдина система спостереження за кордонами Євросоюзу ("EUROSUR") запрацювала на початку грудня 2013 року. На початковому етапі, який триватиме до 1 грудня 2014 року, система повинна покрити південні і східні межі шенгенської зони.

Цілковитою новою і, здавалось би, призабутою загрозою, з якою Іспанія зіткнулась через економічні та соціальні проблеми, стала масова еміграція з країни. При цьому емігрують не так колишні іммігранти, як самі корінні іспанці. Згідно нового звіту іспанського аналітичного центру "Fundación Alternativas", більше 700 тис. осіб, що є еквівалентом 1,5% населення, покинули країну з 2008 року [6]. З 2011 року еміграційні потоки стали перевищувати імміграційні, що є очевидною загрозою для країни.

До 1998 року статистика еміграції з Іспанії була досить обмеженою, оскільки не проводилось жодних самостійних досліджень, а дані використовувались лише з реєстру пасажирів, що покидали країну кораблем чи літаком або ж на основі інформації з двосторонніх офіційних програм організованої еміграції в Європу. І хоча зараз Іспанія веде статистику самостійно, чітко прослідковується нездатність країни вести точний облік. Це особливо помітно, порівнюючи статистику інших країн. Для прикладу, у період між 2008–2012 роками Іспанія нарахувала приблизно 30 тис. осіб, що іммігрували у Велику Британію. Натомість Великобританія називає число 113 тис. осіб (що в 5 раз більше). Розбіжність з німецькою статистикою практично така ж (17 тис. осіб в порівнянні з 80 тис. за німецькими даними за цей період). Варто зауважити, що в період з 2002 року по 2008 рік чисельність населення в Іспанії зростала щороку на 72 тис. осіб. Починаючи з 2009 року, чисельність населення залишається незмінною.

Особливо складною ситуація виглядає на фоні значного зниження рівня народжуваності в Іспанії. Згідно даних Національного інституту статистики (INE), якщо тенденція зберігатиметься, то переломний момент наступить у 2017 році, коли смертність почне перевищувати народжуваність у країні [3].

Отже, можна вважати, що ситуація в Іспанії є справді критичною. Чинником, що детермінує характер міграційних процесів в Іспанії є її геополітичне положення. Ця країна стикнулася з викликом масової імміграції з країн Північної Африки та Південної Америки, що посилювався динамічним розвитком економіки Іспанії з часу повалення диктатури Франко. З початком кризи 2008 року Іспанія стикнулася з новою проблемою – масовою еміграцією населення країни. Оскільки переважаюча більшість населення емігрує з країни через економічні причини, суттєво вплинути на ситуацію може лише створення нових робочих місць в Іспанії. Окрім цього, Іспанія і надалі не справляється наодинці з

проблемами нелегальної міграції, тому звертається за допомогою до Європейського Союзу. Істотним в даній ситуації стане розроблення спільного загальноєвропейського плану дій, що базуватиметься на профілактиці, захисті, солідарності та справедливому розподілі відповідальності. Важливо розпочати конкретну співпрацю між країнами походження і транзиту мігрантів, для вирішення проблем зростаючої імміграції в країни ЄС, в тому числі і в Іспанію.

Список використаних джерел

1. Carmen González-Enríquez. Undocumented Migration. Counting the Uncountable. Data and Trends across Europe. January 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irregular-migration.net/typo3_upload/groups/31/4.Background_Information/4.4.Country_Reports/Spain_CountryReport_Clandestino_Nov09_2.pdf
2. Guidelines of the immigration policy of Spain on legal migration and development. Ministerio de asuntos exteriores y de cooperación. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unitar.org/ny/sites/unitar.org/ny/files/Matres_oct_08.pdf
3. Instituto Nacional de Estadística. Офіційна сторінка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ine.es
4. Joaquin Arango. Exceptional in Europe? – Migration Policy Institute. Complutense University of Madrid. March 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.migrationpolicy.org/pubs/TCM-Spaincasestudy.pdf
5. Justyna Przyjemska. Hiszpania wobec nielegalnej imigracji. Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego 4 (2009/2010), str. 223–230.
6. La nueva emigración española. Lo que sabemos y lo que no. Fundación Alternativas. Colección: Zoom Político. Nº: 2013/18. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.falternativas.org/laboratorio/libros-e-informes/zoom-politico>
7. Luca Chao. Políticas de control migratorio. Estudio comparado de España y EE.UU. Antonio Izquierdo y Wayne A. Cornelius. Barcelona: Edicions Bellaterra, 2012, 387 pp. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.recp.es/index.php/recp/article/view/330
8. Polityka migracyjna oraz rozwiązania dotyczące dostępu cudzoziemców do rynku pracy: raport o rozwiązaniach przyjętych w wybranych państwach Unii Europejskiej. Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, 2010 – 79 s.

References

1. Carmen González-Enríquez. Undocumented Migration. Counting the Uncountable. Data and Trends across Europe. January 2009. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://irregular-migration.net/typo3_upload/groups/31/4.Background_Information/4.4.Country_Reports/Spain_CountryReport_Clandestino_Nov09_2.pdf
2. Guidelines of the immigration policy of Spain on legal migration and development. Ministerio de asuntos exteriores y de cooperación. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: www.unitar.org/ny/sites/unitar.org/ny/files/Matres_oct_08.pdf
3. Instituto Nacional de Estadística. Oficijna storinka. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: www.ine.es
4. Joaquin Arango. Exceptional in Europe? – Migration Policy Institute. Complutense University of Madrid. March 2013. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: www.migrationpolicy.org/pubs/TCM-Spaincasestudy.pdf
5. Justyna Przyjemska. Hiszpania wobec nielegalnej imigracji. Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego 4 (2009/2010), str. 223–230.
6. La nueva emigración española. Lo que sabemos y lo que no. Fundación Alternativas. Colección: Zoom Político. Nº: 2013/18. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.falternativas.org/laboratorio/libros-e-informes/zoom-politico>
7. Luca Chao. Políticas de control migratorio. Estudio comparado de España y EE.UU. Antonio Izquierdo y Wayne A. Cornelius. Barcelona: Edicions Bellaterra, 2012, 387 pp. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: www.recp.es/index.php/recp/article/view/330
8. Polityka migracyjna oraz rozwiązania dotyczące dostępu cudzoziemców do rynku pracy: raport o rozwiązaniach przyjętych w wybranych państwach Unii Europejskiej. Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, 2010 – 79 s.

Blazhyyevska R.–M.O., PhD student at the Department of Regional Studies and International Tourism Faculty of International relations, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), roksolana.bl@gmail.com

Actual problems of Spanish migration policy

The article presents migration policy of Spain and its transformation under the influence of modern challenges, including the global economic crisis. The article highlights the experience of Spain in the fight against illegal migrants.

Keywords: Spain, migration, migration policy, illegal immigration.

Блажневская Р.–М. О., аспирантка кафедры страноведения и международного туризма факультета международных отношений, Львовский национальный университет им. Ивана Франко (Украина, Львов), roksolana.bl@gmail.com

Актуальные проблемы миграционной политики Испании

Рассматривается миграционная политика Испании и ее трансформация под влиянием вызовов современности, в частности глобального экономического кризиса. Описывается законодательство страны в отношении мигрантов. Анализируется опыт Испании в борьбе с нелегальными мигрантами и сотрудничество с Европейским Союзом для решения этой проблемы.

Ключевые слова: Испания, миграция, миграционная политика, нелегальная миграция.

* * *

УДК 327(477)

Королевська А. В.

кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації та країнознавства, Хмельницький національний університет (Україна, Хмельницький), savaga76@gmail.com

Становлення зовнішньої політики Республіки Білорусь від незалежності до сьогодення

Досліджено етапи становлення сучасного зовнішньополітичного курсу Республіки Білорусь. У роботі розглядаються два етапи зовнішньої політики країни, визначені на підставі типу політичного режиму. За використання історичного та системного підходів досліджено основні події у зовнішньополітичному житті країни та визначено передумови, що обумовлюють існуючий курс.

Ключові слова: Білорусь, зовнішня політика, становлення зовнішньої політики.

Актуальність теми визначається об'єктивною потребою наукового осмислення становлення зовнішньої політики Республіки Білорусь, дослідження аспектів якої, дозволяє зрозуміти формування зовнішньополітичних пріоритетів держави. Розвиток зовнішньополітичного курсу Білорусі має для України велике значення через призму відносин Україна – Росія та роллю, яку країна відіграє в європейській і світовій політиці.

Класифікацією етапів становлення зовнішньої політики Білорусі займалась низка науковців. Білоруський дослідник В. Улаховіч у монографії “Формування основ зовнішньої політики Республіки Білорусь” запропонував наступну періодизацію білоруської зовнішньої політики: 1991–1994 рр. (період міжнародного визнання), 1994–2000 рр. (період розвитку зовнішньої політики на основі принципів суверенності і багатовекторності), 2001–2005 рр. (період завершення формування елементів, що утворюють основи зовнішньої політики). З цим підходом згодні дослідники С. Лемассон, А. Тихомиров та ін. Проте інший білоруський дослідник В. Г. Шадурський, вважає, що третій етап у формуванні основ зовнішньої політики Білорусі почався в 2001 р. і не завершився, до того ж більшу актуальність, на думку автора, має поглиблений аналіз створення і реалізації зовнішньополітичних концептуальних положень, доктрин і